

Zuzana
Nováková

Přítel Stesk

VYŠEHRAĐ

Bob Garlick Art

Přítel stesk

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Zuzana Nováková
Přítel stesk – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Zuzana
Nováková
Přítel
Stesk

Zuzana
Nováková

Autorská spolupráce
Jaroslav Novák

Přítel
Stesk

VYŠEHRAĐ

Co bylo, to se nevrátí,
jen déšť se vrací,
jen jarní déšť,
jen ptáci.

Co bylo, to se nevrátí,
co je, se ztrácí,
jak jarní déšť,
jak ptáci.

— Vlak supěl setmělou listopadovou krajinou hlubokých lesů a spících zoraných polí. Mrholilo a za oknem kupé proletovaly roje jisker. Helena Lukasová se zimomřivě choulila do starého širokého hubertusu, kterým se snažila maskovat pokročilé těhotenství. Měla by porodit už v lednu.

Když před měsíci odvedli jejího Jana do vyšetřovací vazby, netušila, že pod srdcem nosí jejich třetí dítě. Jaké by to pro něj bylo dnes překvapení! Jenže nic neví, vždyť od těch osudných májových dnů Helena Lukasová svého muže nespátřila a ani o něm nedostala zprávu. Kde vůbec je? Co se s ním děje? Žije ještě? Ale kdyby byl po smrti, to by se snad přece jen dozvěděla. Vrátili by šaty, co měl na sobě, hodinky... Nebo snad ne?

Tak či tak je teď sama. Sama na všechno. Jako ona nemůže pomoci jemu, ani on nemůže pomoci jí. Musí si poradit i bez manžela.

Je to sotva čtrnáct dní, co dostala výpověď z bytu, pohodlného, komfortního bytu v novostavbě, kde

se jim tak pěkně žilo. Sotva se vzpamatovala z děsivého ohromení, okamžitě se začala shánět po jiném, snad skromnějším bydlení v Brně, kde si už začátkem léta našla místo zubní instrumentářky. Na úřadech jí bylo řečeno, ba obdržela i písemné prohlášení, že ani v Brně, ani v jiném městě čítajícím nad deset tisíc obyvatel rodina Jana Lukase, nepřítel socialistického zřízení a pracujícího lidu, žít nesmí. Na bytáku jí potom nabídli domek v severním pohraničí patřící jednotnému zemědělskému družstvu, kde zároveň dostala práci ve velkovýkrmně prasat. Dnes se tam tedy byla podívat – a právě se vrací domů. Sklíčená. Bezradná. Ale jedno ví jistě: ne, tam nepůjde. Nikdy!

Ještě teď má polobotky obalené blátem a hnojem, jak čvachtala po lní cestou, na jejímž konci se rýsovaly nevzhledné budovy vepřína a opodál několik chalup. A právě do jedné z nich ji na základě dekretu a papírů z Brna úředník místního národního výboru vedl.

„Tak tady by to bylo, soudružko,“ pravil bodrý chlapec v gumovém plášti a vysokých škrpálech, když odemkl a oni vstoupili do ledové tmavé síně s cihlovou podlahou. Z vyražených dveří zela stejně tmavá, vlhká kuchyně s kachlovým sporákem. Za kuchyní se pak nacházela obytná místnost, do níž rozbitým oknem pronikal čpavý pach hnoje z nedalekého vepřína. Kromě této nevlídné místnosti a kuchyně byla v domku ještě jedna menší komora – víc nic. Žádná koupelna, žádný záchod, jen dřevěná budka na dvorku.

„Zasklíme okna, vyspravíme dveře, vybělíme stěny – a hned to tady bude vypadat docela k světu, soudružko. Pumpa je na dvoře, voda kvalitní, nedávno tu byla hygienická kontrola. Školu máme ve vsi, jesle pro to vaše škvrně taky, do zaměstnání to máte jen pár kroků, žádné dojíždění,“ vychvaloval chlapík v gumáku své zboží. „Tak co tomu říkáte, soudružko? Berete?“

Helena Lukasová, křehká, pěstěná městská dáma, se snažila nedat najevo zděšení.

„Já ještě nevím – ještě si to budu muset rozmyslet – poradit se s tchyní –,“ pravila váhavě. „Víte, syn končí základní školu, chtěl by studovat dál, jít na střední –“

„Studovat dál?“ chlap významně povytáhl obočí.

Zarazila se:

„No když se na školu nedostane, tak musí v Brně do učení. V každém případě by to měl sem ke mně hrozně daleko. Jak by dojížděl? – Ano... Ještě o tom popřemýšlím.“

„Tak jen popřemýšlejte, soudružko. Však je chalupa zatím prázdná, nejmíň do léta ji určitě neobsadíme.“

O hliněných hrncích

Dobrý den, Andělko. Píšu Ti dopis. Ode dneška Ti budu psát často. Tobě jediné. Protože Tobě nejsem na obtíž. Jen Tobě. Protože nemám nikoho, komu bych byla milá, s kým bych si mohla povyprávět, kdo by mě měl rád. Jen Tebe mám. Tobě nevodím, Tobě nezavazím, moje vysněná, moje nikdy nenarozená sestro, bezstarostná hvězdo na nebi, Andělko!

Dnes jsem slyšela maminku a tetu Mařku, jak si v kuchyni povídají. Teta Mařka je maminčina kamarádka, spolužačka z lycea. Přijela až z Olomouce, aby jí pár dní pomáhala. Drhly v kuchyni staré hrnce zeláky a hliněné mísy, co se našly v komoře pod haraburdím. Maminku bolela záda, říkala, že je tady na té obrovské letité faře sedřená jako kuň.

„Máš tohle zapotřebí, Helo? Musela sis toho svého Lukáše mermomocí brát? Já se nevдалa a je mi fajn. A tobě ten tvůj nadělá děcek a potom si zmizí. Nebylo by ti teď líp bez těch faganů? No řekni, nebylo?“ ptala se teta.

Maminka přikyvovala.

„Máš pravdu, Mařko. Ale co už teď nadělám?“

„Dejte mi pokoj se všema faganama!“ pokračovala teta. „Já jsem svou paní, dělám si, co chci, a ty, slečna z nóbl rodiny, se tu teď musíš dřít jak mezek v chomoutu, chudero.“

Jenže, Andělko, to hrozné nevítané břemeno jsem především já. Jakub už doma skoro není, zůstal v Brně na internátě, brzo bude vyučeným fotografem. A o Jeníčka se stará babička v Praze, ten tady taky nezavazí. Já jediná jsem ten mlýnský kámen, co visí mamince na krku neustále. Kdyby to šlo, zahodí ho. Andělko, proč to jenom nejde? Proč mě nejde zahodit? Proč nesmím umřít? Proč nemohu být s Tebou tam, kde nikomu nepřekážím, kde na křídlech létám svobodná?

Vzpomínám, jak před roky odešel tatínek, to mi bylo osm let.

Vzpomínám, jak ho ti chlapi v kožeňácích odvezli z našeho brněnského bytu. Odvedli mého tatínka, který mi říkal „kolibříčku“, „broskvičko voňavá“ – pro něho jsem nikdy fagan nebyla.

Vzpomínám, jak rozházeli celý byt. Tatínkova lejs-tra, rozepsané práce, knihy, prádlo ze šatníku, všechno se to kupilo po podlaze jako smetí. Ti kožeňáci řádili dlouho, zatímco tatínek tiše seděl v koutě na židli. Když skončili a měli se k odchodu, dovolili tatínkovi, aby se rozloučil. Tehdy se ke mně sklonil, vzal mou hlavu do dlaní a díval se mi do očí svýma modrýma a smutným.

„Polib za mě maminku, až se zítra vrátí z lázní.“

Pak mi udělal křížek na čelo.

„Nezapomínej se modlit, kolibříčku. Neztrať se mi. Pamatuj, že tě Pán Bůh neopustí, Viktorko. Viktorie – vítězná...“

Pak ho chlapi v koženácích vystrčili do chodby. Zabouchly za nimi dveře. Ozval se výtah.

Odvlekli ho. Do tmy. Do hladu. Do zimy. Navždycky. Těch dvacet pět roků, na které je odsouzený, to je přece navždycky. I kdyby tak dlouho přežil, co z něho zůstane? Zlomený stařeček, kterého nepoznám, stejně jako on nepozná mě, cizí dospělou ženu s vráskami ve tváři. Už nebudu kolibříček, broskvička voňavá, jeho srdce. Už nikdy!

Měli ho odsoudit raději k smrti než na dvacet pět let. To je příliš dlouhé utrpení.

Zůstaly jsme s babičkou samy, Jakub se ještě nevrátil z odpoledního vyučování. Babička mlčela, jen ruce se jí třásly, jako by byla náhle sto let stará. Stála jsem omámeně proti ní.

Tehdy jsem ještě netušila, že tatínka znovu uvidím až po letech. A to jenom na chvilku a špatně – přes dvojité sklo a mříže. V slzách.

...už nechci vzpomínat, Andělko, už ne. Podej mi ruku, sestřičko.

Druhý dopis

O píšťálách varhan

Dnes jsem, Andělko, nosila na opravu do truhlárny ty velké dřevěné píšťaly od varhan. Třikrát jsem se s nimi vlekla přes celé město, do kopce, z kopce. Všichni se ohlíželi – a já se tak styděla! Nesnáším, když se po mně lidé dívají. Připadám si jako mravenec s borovicovou jehlicí na hřbetě, jako mezek s trámem na zádech, jako otrok na galejích. Kdybych s tím aspoň nemusela chodit napříč přes náměstí, kde si jezdí kluci na kole a hvízdají po mně!

Proč to neodtahají oni, ministranti? Proč? – No protože já jsem ta z fary. Já jsem vždycky po ruce. A jestli mám odřené rameno, jestli se nohy pode mnou třesou, to nikoho nezajímá, Andělko.

Matka by mi řekla: „Že ti, Viky, není hanba! Já se dřu od rána do večera, aby ses měla dobře, aby vám děckám nic nechybělo, a ty se ošíváš, když máš něco udělat. Po kom jsi tak líná?“

Já vím, Andělko, že si nás velebný pán vzal sem na faru jen z dobroty srdce, vždyť nás tehdy ani neznal.

Kdoví, co by s námi bylo, kdyby se neslitoval, když k němu za nás přišli orodovat společní známí. Ale přesto – přesto...

Líná přece nejsem, Andělko, že ne? Jenom nechci být všem na očích. Obzvlášť, když tahám trámy.

O opuštěném hřbitově

Tady ten starý opuštěný hřbitov za kostelem, kam se už dávno nepohřbívá, je moje soukromá zahrada, Andělko. Moje a Tvoje. Máme tu i pár červených lilií, trs kopretin, kosatce, krušpánek. U zídky nám kvetou plané růže. Nahnuté kovové křížky vpodvečer kreslí dlouhé stíny do vysoké trávy a pajasany mi nad hlavou rozvírají své listy jako vějíře. Temně zelené vějíře lemované modří i ryzím zlatem.

A té vůně, Andělko! Jako bys ji sem vylévala ze zlatého rohu po okraj naplněného tam u tebe v ráji. Kromě ptáků, motýlů a včel, kromě červených ploštic a černých chrobáčků, kromě veverky, ještěrky či ježka sem nikdo nikdy nezabloudí. Žádný tady o mně neví a žádný mě tu nenajde. Jsem šťastná ve své zahradě, Andělko, když si tady s Tebou povídám.

Zítra si přinesu rýč a pohřbíme spolu tuhle bílou holenní kost, co jsem našla za márnicí, aby v míru spočívala v hlíně, do níž patří. Jako semeno vzácného stromu. Semeno, co se jednou v jarním dešti probudí

a vypučí a dosáhne až do oblak. Obejme tam všechny ptáky, rorýse i holubice, skřivany i luňáky.

A víš, co ještě? Když už budu mít rýč, nakypřím si kousek hlíny tady pod tím křížkem a přesadím sem z louky mateřídoušku, abych tu měla voňavý polštářek pod hlavu. Budu na něm ležet a číst básně. Však ty víš, jak se v naší soukromé zahradě krásně předčítají verše.

■ Bylo už pozdě.

Za okny jen stará farní lucerna prorážela noční tmu, ale páter Josef ještě seděl za stolem a připravoval si nedělní kázání.

To byl zase den...

Objevil se nečekaně a zdržel se dlouho, Velký bratr – Ochránce. Tajný s vyšším posláním. Dbát o to, aby byly plněny všechny direktivy. A také aby si farář příliš nevyskakoval.

Josef ho znal dobře.

Znal i jeho rodiče. Dvojici laskavých lidí, vždycky ochotnou pomoci.

Ale Velký bratr se nepotatil.

„Chráním vás, i když si to nezasloužíte. Ale nemyslete si, že nevíme o každém vašem kroku nebo že si můžete dělat, co vás napadne. A dvakrát si rozmyslete skrytě sabotovat zemědělské družstvo... A na tu vaši rodinku také nezapomínáme.“

Těžko se Josefovi sepisovalo kázání.

V dědině už sloužil sedm let. A tehdy, kdy měl začínat, těsně před vysvěcením na kněze, za ním přišlo do semináře také sedm parťáků z německého lágru, z totálního nasazení, teď komunistů, a varovali ho, že skončí někde na Sibiři.

„Je tady nová doba, uteč za kopečky.“

„Jenže i na Sibiři budou lidé,“ říkal si. „A také ti mě mohou potřebovat.“

Ve své první farnosti byl přivítán, jak se slušelo a patřilo, srdečně.

Ale starý farář, který se chystal do důchodu, už hodně nedoslýchavý, s neměnným titulováním důstojný pán, už dávno neviděl, co všechno vidět měl.

Fara zanedbaná, střechou zatékalo, chodby vlhké a studené, většina místností měsíce nevětraná, zatuhlá. Ze stěn kaple se odlupovala omítka. Na dvoře sahaly kopřivy po ramena.

Jenom zahrada vonící jasmínem byla v pořádku, o tu se starala kostelníková žena.

Však starý pán už dlouho ve službě nezůstal. Ale před odchodem ho ještě den co den navštěvovali soudruzi z národního výboru a přemlouvali, aby alespoň na rozloučenou promluvil do nově zbudovaného obecního rozhlasu – to byla velká novinka – a tím podpořil lidově demokratický řád.

A tak nakonec šel.

Jeho vystoupení uvedli budovatelským pochodem, a když deska dohrála, komentářem. Lidé v ulicích i na náměstí vybíhali z domů na chodníky a překvapení čekali, co uslyší.

A slyšeli:

„Pochválen buď Pán Ježíš Kristus,“ pozdravil.

A všichni ve velké dědině, dokonce i funkcionáři shromáždění na výboru kolem mikrofonu, takže to mohutně zaznělo i v nejzapadlejších koutech, v zahradách a blízkých vinicích, odpověděli:

„Až na věky!“

Tím rozloučení skončilo.

Když si je páter Josef připomněl, musel se i po letech znovu usmát. A protože psaní se mu beztak nedařilo, vstal od stolu a odešel se do kuchyně napít šípkového čaje. Hrníček stál připravený na kamnech, dlouho už vyhaslých.

Ticho kolem pohlcovalo vše, jako by až po svém hovořilo.

Paní Helena s Viktorou jistě už dávno spaly.

„Na tu vaši rodinku také nezapomínáme,“ neodpustil si připomenout Ochránce.